

Ornithologie van Nederland

1939, 2e mededeling.

Naar bij de Redactie ingekomen gegevens samengesteld

DOOR

TEN KATE.

***Sylvia melanocephala* subsp. — Kleine zwartkopgrasmusch.**

Den 2den Mei 1939 zagen mijn vrouw en ik des namiddags in de Scheveningsche Boschjes aan de Waterpartij een vreemd vogeltje voedsel zoekend door de twijgen der dichte struiken huppelen. Het had geheel het karakter van een grasmusch en deed in grootte en in gedrag aan een braamsluiper denken, vooral door de wijze, waarop het in horizontale houding door het takwerk kon sluipen. De vogel hield het gevederte niet slank om het lijf en maakte eenigszins een „bollen” indruk. Hij was in het geheel niet schuw, zoodat wij hem tot op $4\frac{1}{2}$ m konden benaderen en hem nauwkeurig konden waarnemen, waarbij opviel, dat keel en borst zeer licht, bijna wit waren, de geheele kop (ook teugels en wangen) tot achter in den nek zwart was, zoodat het oog geheel door het zwart omringd was en de bovenzijde licht leigrijsachtig van kleur was.

Het vogeltje liet herhaaldelijk zijn zang hooren, die bestond uit een vrij langerekte afwisselende strophe, die niet luid werd voorgedragen, ongeveer op de wijze van het braamsluiperlied, voorafgaand aan den ratelachtigen eindtriller. Verscheidene malen bootste ik fluitend de eindjubelstrophe van de zwartkopgrasmusch, *Sylvia atricapilla*, na, waarmee in het vroege voorjaar deze zoo duidelijk tot zingen geactiveerd kan worden en dan als het ware telkens antwoordt. In dit geval was hiervan geen sprake. Thuisgekomen raadpleegde ik het Handbook of British Birds, waarin ik de beschrijving van den zang van de „Sardinian warbler”, *Sylvia m. melanocephala* (Gm.) (Vol. II, p. 92), nalas. De beschrijving van den zang, waarin harde schetterende toonen zouden voorkomen, kwam niet met het gehoorde overeen, doch wel het volgende: „Sub-song an inward warbling mingled with harder notes, recalling full song, but much more subdued” kon zeer goed als een beschrijving van het gehoorde gelden. In N a u m a n n vond ik ook vermelding van een zachten zang: „Das Piano.... ist ein langes mannigfaltiges, fröhliches, aus leise pfeifenden, zwitscherenden und zirpenden Tönen bestehendes, zartes Geflüster, welches recht wohllautende Partien und auch Spuren von Imitationen enthält”. Het kortere forte zou veelal in de vlucht worden voorgedragen en bestaat uit een luid gezongen deel van het piano, dan dit, dan dat deel ervan.

De eenige grasmusch, waarmee deze vogel te verwarren was, is de zwartkopgrasmusch, *Sylvia atricapilla*, die echter duidelijk grooter is, meer springt dan (horizontaal) sluipt door het struikgewas, geen wit op keel en bovenborst vertoont, een meer olijfbruingrauwe rug en meer een zwarte kap op den kop heeft. Ook de zang van deze soort, die wij jaren lang in een volière hielden, is geheel anders. Hoewel zonder bewijsstuk meen ik zeer stellig in

dit geval met een *Sylvia melanocephala* te doen te hebben, die ik verleden jaar op verzoek uit een uit Portugal meegebrachte collectie vogels direct herkende en benoemde.

Het woongebied valt in hoofdzaak in de landen om en op enkele eilanden in de Middellandsche Zee gelegen en valt voor een deel met dat van *atricapilla* samen, zoodat men moeilijk van de „Zuidelijke” zwartkop kan spreken. Vanwege zijn veel geringere afmeting zou deze vogel in het Nederlandsch wel de kleine zwartkop(grasmusch) genoemd kunnen worden.

Tot nu toe is hij 1 of 2 maal in Engeland waargenomen en volgens G ä t k e ééns op Helgoland bemachtigd (vermelding sine anno), terwijl hij in Nederland tot nog toe niet werd opgemerkt. (J. C. Koch).

***Oenanthe oenanthe* subsp. — Tapuit.**

Voorjaar 1939 hield de tapuientrek bij K a m p e n zeer lang aan; waren tot nu toe de laatste data: 26 Mei 1929 Schokland, 26 Mei 1932 Urk (Vogels Zuiderzeegebied, p. 42) en 29 Mei 1938 K a m p e r e i l a n d (t. K.), in 1939 zag ik op 27 Mei nog minstens 4 ex. op Urk en op 4 Juni resp. minstens 2 en 1 ex. op het K a m p e r e i l a n d, waar de bewaker zelfs op 9 Juni nog 2 voorwerpen waarnam. Pogingen, om ter vaststelling van de subspecies een ex. te verzamelen, mislukten door de grote schuwheid der vogels. (t. K.).

***Falco s. subbuteo* L. — Boomvalk.**

Onder O t t e r l o (Veluwe) observeerde ik 29 M a a r t 1939 een boomvalk. Hoewel van deze soort het voorkomen in Maart niet onbekend is (c.f. „De Nederl. Vogels”, p. 422), ben ik op grond van veeljarige ondervinding toch van oordeel, dat waarnemingen in genoemde maand tot de uitzonderingen behooren, zoodat opname in deze rubriek gerechtvaardigd heeten mag. (A. B. Wigman).

Een andere, recente M a a r t-waarneming betreft een ex., dat op 20 M a a r t 1937 werd geringd te V o r d e n, waar op 2 April daaropvolgende wederom een vogel werd geringd. De eerste was een trekker, die 6 dagen later dood werd gevonden in Westfalen, de 2e toefde 3 dagen later nog te Vorden (zie Limosa, 11, p. 16). (t. K.).

***Aquila chr. chysaëtus* (L.) — Steenarend.**

Naar de conservator, de heer G. B o s c h, mij (in litteris) mededeelde, is de steenarend, die 7 Dec. 1908 te O u d e s c h o o t werd geschoten en zich tot nu toe aldaar in particulier bezit bevond (zie o.a. de Nederl. Vogels, p. 436), thans overgegaan in de coll. van het Friesch Natuurhistorisch Museum te Leeuwarden. (t. K.).

***Buteo b. buteo* (L.) — Buizerd.**

Evenals in 1937 en 1938 broedde ook in 1939 de buizerd in het G o r t e l s c h e B o s c h, behorende tot de Kon. Houtvesterij te Vaassen (Vel.). De soort nestelt er al een lange reeks van jaren in een oud beukenbosch op ± 15 m hoogte. Er waren in 1939 drie jongen, welke zijn uitgevlogen. (A. B. Wigman).

***Accipiter gentilis gallinarum* (Brehm) — Havik.**

Van den havik bevonden zich in het broedseizoen 1939 een horst in het S o e r e n s c h e B o s c h bij Apeldoorn (in beuk), een in de Varkensbaan

(Staatsboschbeheer) onder Hoenderlo (G.) en een in het Museumpark van het Nat. Park de Hoge Veluwe bij Otterlo (beide in pijnboom). Ten slotte nestelde de soort op het Deelerwoud onder Beekbergen eveneens in naaldhout, alsook op het Nationale Park de Hoge Veluwe in een beuk. Van de ettelijke tientallen horsten van den havik, welke door ons in den loop der jaren werden bezocht, bevonden er zich slechts enkele in beuken, doch nooit in ander loofhout, terwijl het overgrootste percentage in naaldboomen aangetroffen werd.

Een opvallende trouw aan het oude broedrevier is frappant. Meestal nestelt naar onze ervaring de havik in hetzelfde bosch van 't vorig jaar en niet zelden ook in denzelfden boom. Verstoring schijnt hierop van weinig invloed.

(A. B. Wigman).

***Ciconia c. ciconia* (L.) — Ooievaar.**

Op 4 Mei 1939 trokken 3 ooievaars zeer hoog over Oud-Valkenburg (L.) van zuid naar noord.

(P. A. Hens).

Volgens de Nederl. Vogels, p. 497, behoren Mei-doortrekkers tot de uitzonderingen, maar in 1937 deed zich volgens Haverschmidt (*Ardea*, 27, p. 152—154) het eigenaardige verschijnsel voor, dat de terugkeer van onze eigen ooievaars zich over een veel langere periode uitstreckte dan normaal het geval pleegt te zijn en werden tot in de eerste helft van Mei nog steeds nesten betrokken.

(t. K.).

***Platalea l. leucorodia* L. — Lepelaar.**

De heer R. Tolman deelde mij (in litteris) mede, dat hij met Ds van Schaick op 24 Mei 1939 een lepelaar zag trekken over het buitendijks terrein bij het Kampereiland. Op 28 Mei 1936 zag de bewaker aldaar een ex. → N trekken. Voor Mei-data uit daaraan voorafgaande jaren, zie Vogels Zuiderzeegebied, p. 28.

(t. K.).

***Plegadis f. falcinellus* (L.) — Ibis.**

Van 15 October tot 12 December 1938 nam de heer Hoekstra, journalist te Koudum, geregeld een ibis waar. Volgens zijn mededelingen (in litteris) was de vogel niet schuw en verorberde hij verbazend veel wormen. Hij toefde steeds in de onmiddellijke nabijheid van het dorp, op lage weilanden. Op 17 Dec., met de strenge koude, werd de ibis voor het laatst gezien door een betrouwbaar persoon.

Naar de heer G. Bosch mij (eveneens in litteris) mededeelde, werd het cadaver weken daarna gevonden en opgezonden naar het Friesch Natuurhistorisch Museum te Leeuwarden, waar thans het skelet van het voorwerp, een ♂ juv., wordt bewaard.

(t. K.).

***Ardea c. cinerea* L. — Blauwe reiger.**

Ook in 1939 nestelden wederom blauwe reigers in het buitendijks terrein bij het Kampereiland. Ondanks het zeer hoge water op 22 April, bleef in ieder geval één nest gespaard, dat op 7 Mei 4 jongen bevatte, waarvan er 3 op 19 Mei werden geringd. Voor 1938, zie *Limosa*, 11, p. 126; voor 1937, *ibidem*, 10, p. 127.

(t. K.).

***Ardea p. purpurea* L. — Purperreiger.**

Bij een bezoek aan de moerassen in Ambt-Vollenhove, op 17 Juni 1939, deelde onze gids ons mede, dat de afgebrande plek (zie Limosa, 11, p. 127) nog steeds door de purperreigers werd gemedend. Op drie andere plaatsen in de omgeving wist hij resp. 1, 2 en 2 nesten te zitten, waarvan wij er 3 bezochten en 7 jongen ringden. Veel noordelijker, bij de Beulakerwijde, bevond zich ook een nederzetting in het riet, met, volgens schatting van den eigenaar, $\pm$ 15 nesten. Hier werden door Mr E. D. Maaldrink op 24 Juni en 5 Juli resp. 2 en 4 jongen geringd. (t. K.).

In de laatste jaren deden wij op het Kampereiland de volgende voorjaars-waarnemingen van purperreigers:

11 Mei 1937: 2 ex. bij de Ramspol $\rightarrow$ N (bewaker).

17 Mei 1937: 1 ex. opgejaagd aan de binnenrand van het buitendijks terrein (bewaker en t. K.).

8 Mei 1938: 1 ex. ibidem en 1 ex. bij de Ramspol (idem).

11 April 1939: 1 ex. opgejaagd bij de Ramspol (t. K.).

8 Mei 1939: 1 ex. ibidem (bewaker).

Voor verdere gegevens uit deze omgeving, zie Vogels Zuiderzeegebied, p. 44. (t. K.).

***Cygnus b. bewickii* Yarr. — Kleine zwaan.**

Voorjaar 1939 vertoefde een juveniel ex. van de kleine zwaan tot in de laatste decade van Mei aan de kust van het Kampereiland. Van 22 April—5 Mei werd het geregeld door den bewaker waargenomen, daarna nog weer op 18 en 25 (of 26) Mei, op 30 April in mijn tegenwoordigheid. De vogel zat toen op buitendijks land en vloog bij onze nadering zeer goed weg en streek in het IJsselmeer neer. Soms zocht hij voedsel in een sloot van een buitendijkse nieuwe polder. Voor vroegere zomerwaarnemingen, zie Vogels Zuiderzeegebied, p. 51 en Limosa, 10, p. 114. (t. K.).

***Anser f. fabalis* (Lath.) — Rietgans.**

Op 11 April 1939 werd mij een, blijkbaar aangeschoten, rietgans gebracht, die in uitgeputte toestand in de IJsel te Kampen was aange troffen. Er is nog één andere April- en ook één Mei-waarneming bekend (zie de Nederl. Vogels, p. 552). (t. K.).

***Nyroca m. marila* (L.) — Toppereend.**

Op 22 Mei 1939 nam de bewaker aan de kust van het Kampereiland nog 6 toppereenden waar, op 31 Mei zelfs nog $\pm$ 8 ex. Een ♀, op 9 en 10 Juni waargenomen, maakte de indruk een zieke achterblijver te zijn (zie ook Vogels Zuiderzeegebied, p. 53). (t. K.).

***Himantopus h. himantopus* (L.) — Steltkluit.**

Naar de heer R. Tolman mij (in litteris) mededeelde, zag hij, met Ds van Schaick, op 25 Mei 1939, op enkele meters van hun tent, aan de kust van het Kampereiland, 2 steltkluiten passeren, die rakelings

langs de riettoppen scheerden. Ondanks ijverige nasporingen werden de vogels later niet meer door den bewaker aangetroffen. (t. K.).

***Gelochelidon n. nilotica* (Gm.) — Lachstern.**

Op 1 Juni 1939 nam de bewaker van het Kampereiland aldaar bij de Ramspol 2 lachsterns waar, die roepend in de richting van de Ketel trokken. Voor vroegere waarnemingen aldaar, zie Vogels Zuiderzeegebied, p. 38 en Limosa, 9, p. 83. (t. K.).

***Larus minutus* Pall. — Dwergmeeuw.**

Terwijl de bewaker en ondergetekende op 28 Mei 1939 bezig waren een futenkolonie aan de kust van het Kampereiland te controleren, kwam een dwergmeeuw in het tweedejaars-kleed vlak over ons heen vliegen. Voor vroegere waarnemingen aldaar, zie Vogels Zuiderzeegebied, p. 40 en Limosa, 9, p. 148. (t. K.).

***Larus a. argentatus* Pont. — Zilvermeeuw.**

Volgens den bewaker van het Kampereiland, die sinds twee jaar, na de broedtijd, met een botter op het IJsselmeer bij Kampen vist, zijn aldaar deze zomer opvallend veel zilvermeeuwen aanwezig. Wellicht hangt dit — zoals ook in de dagbladen werd verondersteld — samen met het op grote schaal verdrijven op de broedplaatsen. (t. K.).

***Grus gr. grus* (L.) — Kraanvogel.**

Op 7 Mei 1939 vloog 's morgens om 9 uur één kraanvogel zeer laag en duidelijk kenbaar over Sibbe bij Oud-Valkenburg van noord naar zuid. De vogel daalde en moet ergens in het veld neergestreken zijn.

(P. A. Hens).

Voor andere Mei-waarnemingen, zie Limosa, 11, p. 50.

(t. K.).

Kampen, begin Augustus 1939.

Oölogische en nidologische mededeelingen, 1939, 1

Naar bij de Redactie ingekomen gegevens samengesteld

DOOR
DE VRIES.

Vroege broedtijd van de tapuit, *Oenanthe oe. oenanthe* (L.).

Op 16 Mei 1939 ringde ik nabij het Ringstation Wassenaar in het duin 5 jonge tapuiten, die op 10 Mei waren uitgekomen, dus 6 dagen oud waren. Een broedtijd van 14 dagen aannemende en veronderstellend, dat dagelijks een ei werd gelegd en dat de laatste legdag samenviel met de eerste broeddag, komt men terugrekenend op 22 April als eerste legdag. Deze mededeeling heeft wellicht waarde als recent gegeven van overigens bekende broedgrensdata.

(J. C. Koch).